

GRĮŽIMAS Į DARBĄ PO ONKOLOGINĖS LIGOS: SUBJEKTYVUS DARBUOTOJŲ PATYRIMAS

Tyrimo vadovė: dr. Vida Juškelienė

Atsakinga vykdytoja: Viktorija Ivleva

Tyrimo vykdymo laikotarpis: 2018 - 2018 metai

Tyrimo pagrindimas. Onkologiniai susirgimai laikomi viena didžiausių visuomenės sveikatos problemų visose pasaulio šalyse. Kasmet Europoje suserga daugiau nei 3 mln. gyventojų, daugelis jų yra darbingo 15 – 65 m. amžiaus asmenys. Onkologinė liga reikalauja sudėtingo ir ilgai trunkančio gydymo, o užsitęsęs asmens nedarbingumas siejamas ne tik su neigiamomis pasekmėmis fizinei ir psichikos sveikatai, bet ir su netiesioginiais nuostoliais šalies ekonominei būklei. Todėl skatinti onkologinių pacientų reintegraciją į darbo rinką yra ypač svarbu. ES darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra (EU – OSHA) grįžimo į darbą po ligos bei ankstyvo pasitraukimo iš darbo rinkos dėl ligos priežasčių tyrimus priskiria prioritetiniams tyrimams iki 2020 m. Ankstyvoji diagnostika ir pažengusios medicinos technologijos daugeliui onkologinių pacientų suteikia galimybę grįžti į darbą tiek gydymo metu, tiek pasveikus ir apytiksliai 64 proc. darbuotojų grįžta į darbą. Tačiau neretai tai yra komplikotas procesas, susijęs ne tik su individualiais, bet ir su psichosocialiniais darbo aplinkos veiksniais, tad didelė darbuotojų dalis pasitraukia iš darbo rinkos. Ilgalaikis darbo nutraukimas arba ankstyvas pasitraukimas iš darbo rinkos ne tik neigiamai veikia finansinę asmens padėtį, bet ir sveikatą, socialinius ryšius, asmens gerovę. Dėl ligos ypatumų ir su jos gydymu susijusių aplinkybių grįžusiųjų darbingumas gali būti mažesnis nei iki ligos, stebimi įvairūs liekamieji reiškiniai. Vis dėlto, grįžimas į darbą siejamas su asmens sveikata, greitesniu atsistatymu po ligos, aukštesniais išgyvenamumo rodikliais ir geresne gyvenimo kokybe. Siekiant pagerinti grįžtančiųjų po onkologinės ligos asmenų reintegracines galimybes bei užtikrinti gerą savijautą ir efektyvų darbą, svarbu išsiaiškinti grįžtančiųjų patiriamus sunkumus bei poreikius. Šio tyrimo rezultatai ne tik suteikia žinių apie grįžimą į darbą po onkologinės ligos ypatumus Lietuvoje, bet ir leidžia geriau suprasti grįžimą skatinančius bei kliudančius veiksnius, grįžimo procese kylančias problemas ir iššūkius. Tyrimo rezultatai leidžia įsigilinti į individualias tyrimo dalyvių patirtis, atskleisti jų unikalumą ir įvairovę. Gauti duomenys gali būti naudojami grįžimo į darbą intervencijų gairėms bei metodinėms rekomendacijoms planuoti. Be to, šie rezultatai gali reikšmingai prisidėti prie visuomenės švietimo ir pozityviai keisti darbdavių bei dirbančiųjų nuostatas. Tikėtina, kad taikant gautus duomenis praktikoje, galima siekti sėkmingos grįžtančiųjų darbuotojų integracijos darbe, gerinti jų darbingumą ir gyvenimo kokybę

Tyrimo tikslas. atskleisti darbuotojų grįžimo į darbą po onkologinės ligos patirtis.

Tyrimo uždaviniai.

1. Išanalizuoti bei aprašyti tyrimo dalyvių grįžimo į darbą po onkologinės ligos patyrimą.
2. Išanalizuoti tyrimo dalyvių grįžimą į darbą po onkologinės ligos kliudančius ir skatinančius veiksnius.

Tyrimo metodika. Tyrime dalyvavo 16 Lietuvoje dirbančių asmenų, kurie grįžo į darbą po pilnai užbaigto onkologinės ligos gydymo. Tyrimo imtį sudarė 2 vyrai ir 14 moterų, dalyvių amžius nuo 26 iki 69 metų. Atliktas kokybinis tyrimas, pasitelkiant pusiau struktūruotą interviu, kuris buvo sudarytas iš trijų klausimų temų, siejamų su pasitraukimo iš darbo ir grįžimo į jį patyrimu bei klausimų apie organizaciją, kurioje dirba tyrimo dalyvis. Taip pat buvo užduodami įvadiniai bei situaciniai klausimai. Tyrimo rezultatai analizuoti remiantis teminės analizės metodologija.

Rezultatai. Šio tyrimo dalyvių subjektyvų patyrimą apibūdina trys pagrindinės temų grupės: su darbo ir ligos derinimu susiję veiksniai (adaptacija grįžus į darbą, darbo sąlygos, karjeros galimybės bei papildomi poreikiai), grįžimą į darbą kliudantys veiksniai (šalutiniai ligos ir jos gydymo veiksniai, psichologiniai sunkumai, etikos aspektai, aplinkinių nesupratingumas) ir grįžimą į darbą skatinantys veiksniai (motyvacija, parama ir palaikymas, darbo lankstumas). Dėl ligos ir jos gydymo grįžę asmenys gali turėti mažesnę darbingumą, fizinio krūvio apribojimą, kentėti nuo įvairių fizinių negalavimų, patirti psichologinių sunkumų. Net ir užbaigus specialų onkologinės ligos gydymą, aktualus tampa darbo ir ligos derinimas. Grįžusiems darbuotojams reikalinga tęstinė medicininė priežiūra, papildomas poilsis ir reabilitacija. Tyrimas atskleidė, kad daugumoje atvejų reabilitacija yra nepakankama, grįžimas į darbą pernelyg staigus, o poilsio trūksta. Todėl neretai jiems reikalingas kai kurių darbo sąlygų pritaikymas, ypač aktualios tampa lanksčios darbo sąlygos. Lietuvos darbovietėse darbuotojų poreikiai ne visada atliepiami, darbo sąlygos pritaikomos tik kai kuriais atvejais. Tyrimo dalyvių patirtys taip pat atskleidė, kad grįžimo į darbą procese tenka susidurti su neetišku aplinkinių elgesiu darbe, konfidencialumo pažeidimais, stigmatizuojančiomis nuostatomis ligos atžvilgiu, nesupratingumu bei išgyventi diskriminaciją darbe, taigi neretai nukenčia jų psichologinė gerovė ir karjera. Susidūrus su onkologine liga kolektyve, tiek vadovas, tiek kiti sergantįjį supantys asmenys turėtų vengti išankstinių nuostatų grįžusiojo atžvilgiu. Svarbu užtikrinti asmens konfidencialumą, etiškai komunikuoti su liga susijusiais klausimais, atsižvelgti į grįžusiojo neįgalumą. Grįžti į darbą padeda pačių darbuotojų motyvacija, aplinkinių parama ir palaikymas. Tyrimo duomenys atskleidžia visuomenės švietimo onkologinės ligos ir grįžimo į darbą klausimais poreikį bei tinkamos bendravimo kultūros Lietuvos darbovietėse ugdymo būtinumą. Atkreiptinas dėmesys ir į socialinių bei psichologinių paslaugų onkologiniams pacientams prieinamumo didinimo poreikį.

Išvados.

1. Dėl ligos ir šalutinių jos gydymo veiksnių, grįžę į darbą po onkologinės ligos asmenys patiria fizinių negalavimų (nuovargis, skausmas, silpnumas, pažintiniai sutrikimai ir kt.), susiduria su psichologiniais sunkumais (neigiamos emocijos, mintys apie mirtį, vidiniai pokyčiai ir kt.) ir turi tęstinės medicininės priežiūros, papildomos reabilitacijos bei poilsio poreikius, kyla būtinybė derinti darbą ir ligą;
2. Grįžus į darbą po onkologinės ligos darbingumas būna mažesnis, grįžusieji susiduria su mažesnėmis karjeros ir kvalifikacijos kėlimo galimybėmis, turi pritaikytų darbo sąlygų poreikių;
3. Sėkmingą grįžimą į darbą po onkologinės ligos sunkina tinkamų darbo sąlygų nesudarymas, neatsižvelgimas į darbuotojų neįgalumą, aplinkinių nesupratingumas ir etikos aspektai, susiję su konfidencialumo pažeidimu ir vėžio stigma, todėl pabrėžtinai visuomenės švietimo ir socialinių bei psichologinių paslaugų prieinamumo didinimo onkologiniams pacientams poreikis;
4. Grįžimą į darbą skatina ir reintegraciją lengvina darbuotojų motyvacija dirbti, gaunama parama ir palaikymas iš aplinkinių, lanksčios darbo sąlygos.

Daugiau informacijos gali suteikti Higienos instituto Profesinės sveikatos centro Profesinės sveikatos tyrimų skyriaus specialistė V. Ivleva, tel. (8 5) 212 2589, el.p. viktorija.ivleva@hi.lt.